

Marknadsövervakning 2018

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, fjärrvärme och naturgas. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs

Förord

Denna promemoria har tagits fram av Energimarknadsinspektionen för att informera om den marknadsövervakning som utförs på grossistmarknaden för energi under 2018. I promemorian beskriver vi också några av de bestämmelser som ligger till grund för marknadsövervakningen samt hur år 2018 såg ut utifrån ett marknadsövervakningsperspektiv. I promemorian redovisas även ett urval av statistik över Energimarknadsinspektionens ärenden under 2018.

Innehåll

1	Aktuella bestämmelser.....	3
1.1	REMIT.....	4
1.2	Transparensförordningen.....	5
2	Marknadsövervakning under 2018.....	7
2.1	Ei:s övervakning enligt REMIT.....	7
2.2	Ei:s övervakning av transparensförordningen.....	8
2.3	Marknadsövervakning inom EU.....	8

1 Aktuella bestämmelser

En del av Energimarknadsinspektionens (Ei:s) uppdrag är att övervaka de svenska energimarknaderna för att säkerställa att aktörerna följer de regler som gäller på grossistmarknaden. Ei har tillsyn över grossistmarknaderna för energi och granskar inom ramen för detta bland annat att bestämmelserna om förbud mot insiderhandel, skyldighet att offentliggöra insiderinformation, förbud mot otillbörlig marknadspåverkan och rapporteringsskyldigheten följs. Ei säkerställer också att reglerna om transparens iakttas av marknadernas aktörer. Detta ska i sin tur leda till mer välfungerande grossistmarknader för el och naturgas.

För att uppnå Ei:s vision om förutsägbarhet på ständigt föränderliga marknader jobbar Ei efter ett antal mål. De mål som är kopplade till marknadsövervakningen är framför allt dessa:

- Vi har en effektiv övervakning av grossistmarknaderna för el och naturgas.
- Vi förbättrar, förenklar och förtydligar Sveriges och EU:s regelverk.
- Vi har en nära dialog med andra tillsynsmyndigheter inom EU, berörda myndigheter och andra aktörer när vi utvecklar regler.
- Vår tillsyn medför rättelser hos marknadens aktörer.

De här målen ska i sin tur leda till korrekta prissignaler, låga inträdesbarriärer till marknaden samt att marknadsaktörer ska agera på lika villkor.

Ei samarbetar med Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER)¹ samt andra europeiska länders tillsynsmyndigheter i syfte att gemensamt övervaka EU:s inre marknad för energi. I ACER:s arbetsgrupper och kommittéer sker utveckling av gemensamma metoder för övervakning, erfarenhetsutbyte och koordinering i frågor rörande tolkningen av regelverken för övervakningen av EU:s elmarknad.

Ei deltar också aktivt i samarbetet i Council of European Energy Regulators (CEER)² för att se till att energimarknaderna är så genomlysta som möjligt. Ei övervakar men samarbetar även med så kallade *Persons Professionally Arranging Transactions* (PPAT). Det kan vara fysiska eller juridiska personer som yrkesmässigt utför transaktioner som rör grossistenergiprodukter till exempel en organiserad marknadsplats. PPAT:s har också själva en skyldighet att bedriva marknadsövervakning.

Det europeiska samarbetet är särskilt värdefullt inom detta område då grossistmarknaderna för energi inte är nationella och harmoniseringen av de europeiska energimarknaderna fortgår.

¹ ACER är byrån för samarbete mellan EU:s tillsynsmyndigheter inom energiområdet.

² CEER är en organisation för självständiga nationella tillsynsmyndigheter inom Europa.

1.1 REMIT

Om förordningen

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1227/2011 av den 25 oktober 2011 om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi förkortas oftast REMIT efter dess engelska namn Regulation on wholesale Energy Market Integrity and Transparency. REMIT-förordningen utgör ett ramverk för övervakning av energimarknaderna i Europa och är till för att stärka integriteten och transparensen på energimarknaderna för el och naturgas. Förordningen innehåller också vissa förbud för att förhindra insiderhandel och marknadsmanipulation samt skyldigheter för marknadsaktörer att publicera insiderinformation. REMIT-förordningen trädde i kraft i slutet av 2011. Sedan tidigare fanns det regler på den finansiella marknaden som förbjöd marknadsmissbruk av olika slag. Dessa regler kompletterades genom REMIT-förordningen som är ett sektorsspecifikt regelverk för energimarknaden.

Hur REMIT påverkar marknadsaktörer

För marknadsaktörer innebär REMIT-förordningen ett antal förbud samt vissa skyldigheter. Dessa skyldigheter är bland annat:

- offentliggörande av insiderinformation (artikel 4)
- rapportering av sina transaktioner (artikel 8)
- registrering för att få ingå transaktioner (artikel 9).

Utöver marknadsaktörernas skyldigheter förbjuds insiderhandel (artikel 3) och otillbörlig marknadspåverkan (artikel 5) och REMIT-förordningen ålägger även personer som yrkesmässigt utför transaktioner (PPAT) att övervaka handeln och meddela tillsynsmyndigheten då de misstänker en överträdelse av artikel 3 eller 5.

I artikel 8 anges kravet att transaktioner som marknadsaktörer genomför ska rapporteras till ACER. För att uppfylla skyldigheten att rapportera transaktioner används vanligen en så kallad *Registered Reporting Mechanism* (RRM). Dessa kan till exempel vara organiserade marknadsplatser eller ordermatchningssystem. All handel som sker på en organiserad marknadsplats ansvarar marknadsplatsen för att rapportera till ACER.

Enligt artikel 9 i REMIT-förordningen ska marknadsaktörer vara registrerade i det EU-land där de är etablerade eller bosatta, alternativt i ett EU-land där de är verksamma om marknadsaktören är etablerad i ett icke EU-land. I Sverige registrerar marknadsaktörer sig i *Centralised European Register of Energy Market Participants* (CEREMP) genom att fylla i ett digitalt formulär som granskas av Ei. Det är marknadsaktörens ansvar att hålla uppgifterna i CEREMP uppdaterade.

Att upprätthålla ett register över marknadsaktörer är en viktig del av marknadsövervakningen. Registreringen ger varje marknadsaktör en unik så kallad ACER-kod. Denna gör det möjligt att knyta varje enskild transaktion till rätt marknadsaktör, vilket är nödvändigt för en effektiv övervakning. Registret ger också en överblick över vilka som är aktiva på grossistmarknaden för el och naturgas samt aktuella kontaktuppgifter till marknadsaktören. Det gemensamma

europiska registret över marknadsaktörer är offentligt³ och gör det möjligt för vem som helst att se vilka aktörer som är aktiva på marknaden.

Ei:s skyldigheter och närmare nationella regler om exempelvis överträdelser av REMIT-förordningens förbud framgår av lag (2013:385) om ingripande mot marknadsmissbruk vid handel med grossistenergiprodukter.

Ei:s arbete utifrån REMIT-förordningen

Ei övervakar dagligen grossistmarknaden för el och naturgas utifrån REMIT-förordningen. Det finns inom Ei en marknadsövervakningsgrupp som har till uppgift att övervaka och utreda misstänkta överträdelser som sker på energimarknaderna.

De aktörer som handlar med grossistenergiprodukter är skyldiga att rapportera all handel med grossistenergiprodukter, via organiserad marknadsplats såväl som bilateralt, till ACER. Genom att ACER delar det insamlade handelsdatat med de europeiska tillsynsmyndigheterna som önskar får Ei och övriga nationella tillsynsmyndigheter möjlighet att kontinuerligt granska transaktionsdata för handel i såväl fysiska som finansiella grossistenergiprodukter. I första hand får varje land ta del av det data som gäller det egna landet. Men efter överenskommelse kan länder dela data även med varandra.

Utöver egeninitierade utredningar tar Ei emot rapporter av misstänkta transaktioner så kallade *Suspicious Transaction Reports* (STR). Dessa STR:er kommer i regel från marknadsplatser som i enlighet med artikel 15 i REMIT-förordningen rapporterar misstänkta överträdelser på sina handelsplattformar. ACER rapporterar också till Ei information om så kallade flaggningar av transaktioner från ACER:s övervakningssystem. Det går även att tipsa Ei om misstänkta fall av överträdelser via mail eller telefon.⁴

När en misstänkt överträdelse rapporterats till Ei, gör Ei en första bedömning. Om Ei bedömer att det är sannolikt att en överträdelse av regelverket har skett analyserar Ei ärendet ytterligare. Utredningarna av misstänkta överträdelser av REMIT-förordningen inkluderar ofta insamling och analys av information och data från ett flertal olika källor och är därför tidskrävande processer.

Ei deltar i flera av ACER:s arbetsgrupper för marknadsövervakning. Genom medverkan i de internationella arbetsgrupperna byggs en gemensam kunskap inom energitillsynsmyndigheterna, vi kan koordinera våra ärenden och vi kan hjälpas åt i analys- och utredningsarbetet.

1.2 Transparensförordningen

Om förordningen

Kommissionens förordning (EU) nr 543/2013 av den 14 juni 2013 om inlämnande och offentliggörande av uppgifter på elmarknaderna och om ändringar av bilaga 1 till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 714/2009

³ <https://www.acer-remit.eu/portal/ceremp>

⁴ <https://www.ei.se/sv/for-energiforetag/el/marknadsovervakning/REMIT/Tipsa-om-insiderhandel/>

(transparensförordningen) antogs av EU-kommissionen i juni 2013. All data som ska publiceras enligt transparensförordningen ska publiceras på det europeiska nätverket för systemansvariga för överföringssystemet för els (ENTSO-E) webbplats. Denna del av deras webbplatsen kallas för transparensplattformen. Förordningen ska bidra till att öka transparensen på elmarknaden och ge elmarknadens aktörer tillgång till informationen. Genom att alla marknadens aktörer får tillgång till information på lika villkor skapas förutsättningar för en väl fungerande elmarknad.

För marknadsaktörer är det viktigt att ha tillgång till grundläggande uppgifter om tillgången och efterfrågan av el. Transparensförordningen bidrar även till att informationen kommer ut i rätt tid vilket i sin tur bidrar till en tryggare elförsörjning genom att producenter och förbrukare ges bättre möjligheter till att planera sin produktion och konsumtion.

Transparensförordningen anger tydliga gränser för i vilka fall och när information måste offentliggöras. När det gäller produktion behöver otillgängligheter på 100 MW eller mer i en produktionsenhet, samt förändringar av otillgängligheten på 100 MW eller mer rapporteras. Förbrukare berörs av transparensförordningen ifall de har en anslutningseffekt om minst 100 MW.

Hur transparensförordningen påverkar marknadsaktörer

För marknadsaktörer innebär transparensförordningen skyldigheter att tillhandahålla uppgifter gällande otillgängligheter i produktion, förbrukning och stamnät till ENTSO-E. Vanligast i Norden är att dessa uppgifter lämnas över till en tredje part som skickar dem vidare till ENTSO-E.

I transparensförordningen beskrivs för varje artikel vilken aktör som är ansvarig för att lämna den information som efterfrågas i artikeln. Den som är huvudansvarig för informationen, den så kallade primärägaren till uppgifterna, är ansvarig för att ta fram och lämna efterfrågad information till systemansvarig. I Sverige är det Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) som är systemansvarig och som har huvudansvar för att sammanställa och skicka information till ENTSO-E. Berörda aktörer har själva ansvar att känna till vilka uppgifter de ska lämna enligt dessa regler.

Ei:s arbete utifrån transparensförordningen

Ei har daglig genomgång av marknadsaktörernas redovisning av uppgifter enligt transparensförordningen, så kallade marknadsmeddelanden⁵. Meddelandena bedöms efter de krav transparensförordningen ställer. Om ett marknadsmeddelande bedöms som felaktigt kontaktas marknadsaktören. Ei kan då kräva in en redogörelse för vad som har hänt i det specifika fallet, men också en redogörelse av aktörens rutiner.

⁵ I Norden har marknadsmeddelanden i hög grad förmedlats genom Nord Pools system för s k "UMM" (Urgent Market Message). För Ei:s övervakning är det meddelanden som ska publiceras på ENTSO-E:s transparensplattform som är relevanta att granska. Hittills sammanfaller, i Sveriges fall, dessa i hög utsträckning med de UMM som publiceras hos Nord Pool.

Ei arbetar även aktivt med att sprida information om transparensförordningen och genomför även planerade tillsynsbesök ute hos marknadsaktörer. Detta för att informera och ta del av rutinerna som marknadsaktörerna har.⁶

2 Marknadsövervakning under 2018

2.1 El:s övervakning enligt REMIT

Utredningar

Under 2018 har Ei tagit emot en handfull STR-rapporter. Samtliga avsåg misstänkta överträdelser av förbudet i artikel 5 REMIT-förordningen om så kallad otillbörlig marknadspåverkan. Totalt med de ärenden som inkom under 2018 hade Ei vid utgången av 2018 tretton utredningar öppna rörande misstänkta överträdelser av REMIT-förordningen. Två av utredningarna har skett tillsammans med en annan nationell tillsynsmyndighet.

ACER:s övervakningsverktyg "flaggar" vid granskning av inrapporterade transaktioner vissa transaktioner som misstänka överträdelser av REMIT-förordningen. Vad det är som gör att vissa transaktioner flaggas är hemligt. ACER granskar sedan dessa flaggningar i ett första steg innan informationen sedan skickas vidare till den berörda nationella tillsynsmyndigheten. ACER skickar ut flaggningar som de har granskat en gång per månad till de nationella tillsynsmyndigheterna. Under 2018 fick Ei vanligtvis mellan tre och sju flaggningar om misstänkta överträdelser av REMIT-förordningen i månaden. Som mest kom det en månad 29 flaggningar från ACER till Ei. En flaggning av en transaktion innebär i sig inte att en överträdelse av REMIT-förordningen har skett. Det är endast en upplysning om en misstänkt transaktion.

Ei har under 2018 avslutat elva mer omfattande utredningar utan ytterligare åtgärder. Av de avslutade utredningarna var sju påbörjade 2017, tre påbörjade 2016 och en 2015. Ei ska anmäla till åklagare när det finns anledning att anta att en överträdelse av förbuden i artikel 3 eller 5 i REMIT-förordning har begåtts. Detsamma gäller i fråga om överträdelse av den rapporteringsskyldigheten som en PPAT har enligt artikel 15 i REMIT-förordningen. Eller vid brott mot meddelandeförbudet enligt 8 § Lag (2013:385) om ingripande mot marknadsmissbruk vid handel med grossistenergiprodukter. Under 2018 har inga sådana anmälningar till åklagare skett.

⁶ Ei R2018:02.

Registrering i CEREMP

I CEREMP registrerar sig en användare först för att sedan kunna registrera en marknadsaktör som ska handla med grossistenergiprodukter. En marknadsaktör kan ha flera användare kopplade till sig. Det har kommit in 22 ansökningar om registrering av marknadsaktörer under 2018. Samtliga ansökningar har godkänts av Ei, men vissa först efter komplettering. Vanligtvis är det mindre justeringar som behövt ske på grund av fel VAT-nummer eller kontaktuppgifter. Ett annat vanligt fel vid registrering i CEREMP är att uppgiften om var eventuell insiderinformation ska publiceras behöver justeras. Utöver dessa ansökningar från marknadsaktörer har 29 användare valt att registrera sig. Samtliga av dem har godkänts. Fem marknadsaktörer avregistrerade sig ifrån CEREMP under 2018. Anledningarna till avregistrering var bland annat likvidering och sammanslagning av juridiska personer. Vid utgången av 2018 fanns det totalt 392 marknadsaktörer och 433 användare registrerade i Ei:s CEREMP-register.

2.2 Ei:s övervakning av transparensförordningen

Ei har granskat totalt 2 264 marknadsmeddelanden manuellt under 2018. Dessa har sammanställt av Ei via ett automatiskt script som till exempel markerar marknadsmeddelanden som inte har skickats i tid enligt transparensförordningen. Ei hjälper de nordiska och baltiska tillsynsmyndigheterna med granskning av marknadsmeddelanden. Det innebär att Ei meddelar den berörda nationella tillsynsmyndigheten om vi upptäcker brister eller felaktigheter i ett marknadsmeddelande ifrån en aktör inom deras jurisdiktion. Sedan följas det upp utav den relevanta tillsynsmyndigheten. Under 2018 skickades 99 av de 2 264 granskade marknadsmeddelandena vidare till en annan nationell tillsynsmyndighet. Genom samarbetet effektiviseras den nordiska och baltiska marknadsövervakningen.

Ei kontaktar de marknadsaktörer som bedömts ha skickat marknadsmeddelanden som har brister. Under 2018 avsåg det 21 stycken marknadsmeddelanden. Den vanligaste orsaken var att transparensförordningens krav på att skicka meddelanden om oplanerade otillgängligheter inom en timme från det att otillgängligheten inträtt inte hade uppfyllts. I två av dessa fall har Ei inte begärt in något svar från aktörerna utan endast påpekat misstaget och förtydligat hur informationen ska skickas korrekt i framtiden. I de övriga 19 fallen har Ei bett aktörerna att lämna in en redogörelse till Ei över vad som har hänt. I samtliga 19 fall har Ei ansett att det saknats skäl att utreda ärendet vidare och avslutat ärendet efter att aktörens svar hade inkommit.

2.3 Marknadsövervakning inom EU

Under 2018 har ACER publicerat information på sin webb för att förtydliga och vägleda aktörer i frågor som gäller tolkning och tillämpning av REMIT. Dessa publikationer tas i regel fram i tätt samarbete med de nationella tillsynsmyndigheterna.

I mars 2018 publicerade ACER ett vägledande dokument om *transmission capacity hoarding*, vilket är ett agerande som bryter mot förbudet att bedriva, eller försöka

bedriva, otillbörlig marknadspåverkan enligt artikel 5 i REMIT-förordningen.⁷ Transmission capacity hoarding innebär att en aktör köper upp överföringskapacitet utan att använda det eller utan att använda det på ett effektivt sätt. Målet med vägledningen är att ACER och de europeiska tillsynsmyndigheterna ska bedöma frågor om transmission capacity hoarding på samma sätt över hela EU.

Den 30 maj 2018 publicerade ACER ett brev angående publicering av insiderinformation och insiderinformationsplattformar (så kallade *Inside Information Platforms* (IIP)).⁸ Artikel 4 i REMIT-förordningen ställer krav på marknadsaktörerna att offentliggöra insiderinformation. De flesta marknadsaktörer som är aktiva inom EU väljer att offentliggöra insiderinformation via egna webbplatser. ACER uppmanar aktörerna att istället använda en IIP för att öka transparensen och tillgängligheten till informationen.

Att ha tillgång till data av hög kvalitet från marknadsaktörerna är viktigt för en effektiv marknadsövervakning, både på nationell och EU-nivå. Runt årsskiftet 2018/2019 var volymen inrapporterade transaktioner till ACER dagligen cirka tre miljoner. Effektiviteten i övervakningen står därför i direkt proportion till kvaliteten i inrapporterade uppgifter. För att förbättra kvaliteten i inrapporterade transaktionsdata har ACER regelbundna kontakter med marknadsaktörerna. Den 19 juli 2018 publicerade ACER även ett brev om REMIT och datakvalitet.⁹ Brevet innehåller vägledning om rapporteringen av transaktionsdata.

Ser man till hela EU fanns det enligt offentlig statistik vid slutet av året 189 REMIT-ärenden som fortfarande var under utredning. Detta är en ökning från 137 ärenden vid slutet av 2017. Under 2018 avslutades totalt 51 ärenden inom EU.¹⁰

Det har under 2018 kommit ett antal fällande domar gällande brott mot REMIT-förordningen. Domarna ökar förståelsen för hur REMIT-förordningen ska tolkas och bidrar till att öka förtroendet för marknadsövervakningen och därmed elmarknaden. Domarna visar också att överträdelser mot de gemensamma reglerna bestraffas vilket även bör ha en preventiv effekt. Nedan redovisas några av domarna.

Bland annat bötfälldes en fransk aktör efter en utredning av Commission de régulation de l'énergie (CRE) för överträdelse av förbudet att bedriva otillbörlig marknadspåverkan enligt artikel 5 REMIT-förordningen. Boten uppgick till fem miljoner euro.¹¹

⁷ Guidance note on the application of Article 5 of REMIT on the prohibition of market manipulation Transmission capacity hoarding, ACER <https://documents.acer-remit.eu/wp-content/uploads/Guidance-Note-Transmission-Capacity-Hoarding.pdf>

⁸ Open Letter on Inside Information disclosure and the use of Inside Information Platforms (IIPs), ACER <https://documents.acer-remit.eu/acer-staff-letters/open-letter-on-iips/>

⁹ Second Open Letter on REMIT data quality, ACER https://documents.acer-remit.eu/wp-content/uploads/20180719_Second-Open-Letter-on-REMIT-data-quality.pdf

¹⁰ REMIT Quarterly, ACER, Issue No.15 / Q4 2018, https://documents.acer-remit.eu/wp-content/uploads/REMITQuarterly_Q4_2018_2.0.pdf

¹¹ <https://www.cre.fr/en/News/The-Dispute-Settlement-and-Sanctions-Committee-CoRDiS-imposes-a-penalty-for-market-manipulations-on-the-wholesale-energy-market>

I Spanien bötfällde den spanska tillsynsmyndigheten Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (CNMC) fem aktörer för att inte ha uppfyllt sina skyldigheter att registrera sig som marknadsaktörer. Detta var första gången någon fälldes för brott mot artikel 9 i REMIT-förordningen. Totalt uppgick boten till 10 200 euro.

Den ungerska tillsynsmyndigheten Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (MEKH) bötfällde en organiserad marknadsplats med cirka 40 000 euro för brott mot artikel 8 i REMIT-förordningen.¹²

I Danmark har Forsyningstilsynet (FSTS) utrett misstänkta överträdelser av förbudet i artikel 5 i REMIT-förordningen. Överträdelsen avsåg capacity hoarding där en aktör, genom att handla el med sig själva, har blockerat all kapacitet på överföringsförbindelser mellan elområden. FSTS lämnade över de misstänka ärendena till danska statsåklagaren för allvarlig ekonomisk och internationell brottslighet. I slutet av 2018 kom beskedet att en marknadsaktör hade accepterat boten på totalt cirka 100 000 euro för samtliga fall.¹³

¹² REMIT Quarterly, ACER, nr.14 / Q3 2018, https://documents.acer-remit.eu/wp-content/uploads/REMITQuarterly_Q3_2018_1.0.pdf

¹³ <http://forsyningstilsynet.dk/tool-menu/kontakt-og-presseinfo/nyheder/enkelt-nyhed/artikel/energi-danmark-pays-fine-for-manipulation-with-the-electricity-market/>, 2019-02-08

